

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۵

مقاله پژوهشی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۲۰

مقاله پژوهشی

استناد: رجبی، محمد؛ دوستدار، رضا (۱۴۰۰). اهداف و کارویژه‌های «روزِ قدس» در اندیشهٔ سیاسی امام خمینی (ره). (۵۷) ۱۸ صص ۹-۲۹

DOI:10.22034/init.2021.96460

اهداف و کارویژه‌های «روزِ قدس» در اندیشهٔ سیاسی امام خمینی (ره)

محمد رجبی^۱رضا دوستدار^۲

چکیده

زمینه و هدف: امام خمینی (ره) با صدور پیامی در تاریخ ۱۶ مرداد ۱۳۵۸ با دعوت از عموم مسلمانان و مستضعفان جهان، آخرین جمعهٔ ماه مبارک رمضان را به‌عنوان روزِ قدس نام‌گذاری نمودند؛ ابتکاری آگاهانه که با وجود گذشت بیش از چهل سال از صدور آن، همچنان توسط ملت‌های مسلمان و آزادگان جهان در جهت رهایی فلسطین از اشغال صهیونیست‌ها دنبال می‌شود. این پژوهش، با هدف تحلیل مضمون روزِ قدس در اندیشهٔ امام (ره) درصدد است تا به این پرسش اساسی پاسخ گوید که: اهداف امام خمینی از نام‌گذاری روزِ قدس چیست و کارویژه‌های آن از منظر ایشان کدام‌اند؟

روش: این پژوهش از نوع کیفی و با روش تحلیل مضمون انجام شده است. جامعهٔ آماری آن، شامل مجموع بیانات فاقد طبقه‌بندی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران از ۱۶ مردادماه ۱۳۵۸ تا خردادماه ۱۳۶۸ در موضوعات مرتبط با پژوهش حاضر است. روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای با ابزار فیش‌برداری و مراجعه به اسناد دست اول بوده که برای این منظور، نرم‌افزار مکس کیودا مورد استفاده قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نیز، با استفاده از ترسیم شبکهٔ مضامین، تحلیل و ارائه شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: مهم‌ترین اهداف امام خمینی (ره) از نام‌گذاری روزِ قدس را می‌توان در آزادی فلسطین از اشغال صهیونیست‌ها، رهایی مسلمانان در کشورهای اسلامی و مستضعفان جهان از سلطهٔ کشورهای مستکبر دانست؛ برای نیل به این اهداف، کارویژه‌هایی که روزِ قدس دنبال می‌کند، عبارت‌اند از: ایجاد همبستگی میان همهٔ مسلمانان و مستضعفان، مقابله با اشغالگری صهیونیست‌ها و کوتاه نمودن دست مستکبران از ممالک اسلامی، تبدیل مسئلهٔ فلسطین از موضوعی عربی به اسلامی، ترویج روحیهٔ مقاومت و ایستادگی، زنده و در اولویت نگاه داشتن مسئلهٔ فلسطین.

واژه‌های کلیدی: امام خمینی (ره)، روزِ قدس، فلسطین، مستضعفان، حزب‌الله.

۱. عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی (نویسنده مسئول) M52.Rajabi@gmail.com

۲. عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی RezaDoustdar@gmail.com

مقدمه

مسئله فلسطین همواره در کانون توجه مسلمانان قرار داشته و علمای مسلمان در صدر مبارزات ضد استعماری و ضد صهیونیستی قرار داشته‌اند؛ چنانکه در ابتدای اشغال سرزمین فلسطین، علمای مجاهدی همچون شیخ «عزالدین قسام» و حاج «امین الحسینی» از سایر مسلمانان برای نجات فلسطین طلب کمک کردند و مرجع بزرگ شیعیان آن زمان - مرحوم شیخ «محمدحسین آل کاشف الغطاء» - حکم جهاد علیه صهیونیست‌ها را صادر فرمود (خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۰۲/۰۴). کاشف الغطاء در جغرافیای دینی، فلسطین را قلب جهان اسلام و قدس را امانت خدا در دستان مسلمانان می‌داند که باید آن را حفظ کرد. همچنین، صهیونیسم زائیده استعمار شناخته می‌شود و راه حل مسئله فلسطین، در گرو توجه جهانی و حقوق بشری به موضوع فلسطین، بیداری اسلامی، بازگشت به هویت اسلامی، بسیج امت اسلامی و اتحاد دولت‌های عربی و اسلامی و دوری از استعمارگران معرفی می‌شد (ورعی، ۱۳۹۸: ۲۴۶).

جالب آنکه، تحرکات صهیونیست‌ها و حامیان بین‌المللی ایشان حتی پیش از استقرار دولت جعلی صهیونیستی در سرزمین فلسطین به تاریخ ۲۵ اردیبهشت‌ماه ۱۳۲۷ هجری شمسی (۱۴ می ۱۹۴۸ میلادی) نیز از دید عالمان مسلمان مخفی نمانده بود، به‌عنوان مثال آیت‌الله «سید ابوالقاسم کاشانی» در تاریخ ۱۱ دی‌ماه ۱۳۲۶ هجری شمسی با صدور اعلامیه‌ای، ضمن طرح این پرسش که روشن نیست که وطن بودن فلسطین برای مهاجرین یهودی آلمانی، روسی و آمریکایی مطابق با کدام منطق و قانون است؟! تشکیل دولت صهیونیستی در آینده را کانون مفسد بزرگ برای مسلمانان خاورمیانه و بلکه دنیا دانسته بود که زیان آن تنها متوجه اعراب فلسطین نمی‌گردد. از همین رو، جلوگیری از این ظلم فاحش و رفع مزاحمت از مسلمانان فلسطین به هر طریقی را وظیفه تمام مسلمانان عالم دانسته بود (مدنی، ۱۳۸۵: ۹۳).

برخی از علما نیز به دعوت عالمان فلسطینی به این دیار سفر کردند و به روشنگری پرداختند؛ حضور آیت‌الله شیخ «عبدالکریم زنجانی» به دعوت «سید امین حسینی» مفتی فلسطین در آن دیار و خطابه آتشین وی در مسجد الاقصی و پس از آن، در تل‌آویو مبنی بر واجب دانستن قرار گرفتن

مسئله فلسطین در بالاترین مرتبه اهمیت حکومت‌های عربی و اسلامی (ابوالحسینی، ۱۳۸۵: ۱۲۳ و ۱۲۴) و یا حضور شهید «سید مجتبی نواب صفوی» - رهبر فداییان اسلام - در جلسات شش‌روزه کنگره عظیم اسلامی در بیت‌المقدس در تاریخ ۱۳۳۲ هجری شمسی و تأکید بر دفاع از سرزمین مقدس فلسطین به‌عنوان آرمان مشترک مسلمانان جهان، نمونه‌هایی از این تلاش‌ها است (پاک‌نیا، ۱۳۹۵: ۱۰۲).

انقلاب اسلامی ایران نیز، از آغاز شروع نهضت در پیوندی تنگاتنگ با مسئله فلسطین و در پی آزادی قدس شریف قرار داشته است؛ انتقاد از رژیم پهلوی توسط حضرت امام خمینی (ره) و رژیم صهیونیستی (خمینی، ۱۳/۰۳/۱۳۴۲: ۲۴۶) که در نهایت به دستگیری و تبعید ایشان انجامید یا صدور فتوای حرمت فروش نفت و هرگونه رابطه تجاری-سیاسی دولت‌های اسلامی با رژیم صهیونیستی و مصرف کالاهای ایشان در جوامع اسلامی (خمینی، ۱۳۴۶/۰۳/۱۷: ۱۳۹) و نیز شایسته دانستن بلکه واجب دانستن اختصاص بخشی - مقدار کافی - از وجوه شرعی مانند زکات و سهم امام به مجاهدان فلسطینی در مهرماه ۱۳۴۷ هجری شمسی (خمینی، ۱۳۴۷/۰۷/۱۹: ۱۹۹) گواهی بر این مدعا است. همچنین برخی گام‌های دیگر عبارت‌اند از: آگاه کردن مردم ایران از ستم واردشده به آوارگان فلسطینی در خطبه‌های نماز عید فطر سال ۱۳۴۸ هجری شمسی توسط آیت‌الله «سید محمود طالقانی» و درخواست از مردم برای اهدای فطریه‌های خویش به فلسطینیان (گلی زواره، ۱۳۷۶: ۳۳) یا سخنرانی استاد شهید مرتضی مطهری که به دستگیری ایشان انجامید و نیز، اقدام به افتتاح حساب بانکی توسط شهید مطهری به‌همراه علامه سید محمدحسین طباطبایی و آیت‌الله حاج ابوالفضل موسوی زنجانی با هدف جمع‌آوری اعانه برای مردم فلسطین در همین سال (گلی زواره، ۱۳۷۹: ۳۶).

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بهمن‌ماه ۱۳۵۷ هجری شمسی، حمایت‌های ایران اسلامی از مسئله فلسطین در راه آزادی قدس شریف همچنان ادامه می‌یابد و اقداماتی راهبردی به اجرا می‌شود که از جمله آنها می‌توان به واگذاری محل سفارت دولت جعلی صهیونیستی به فلسطینیان اشاره کرد. یکی دیگر از این اقدامات، ابتکار هوشمندانه امام خمینی (ره) در نامیدن واپسین جمعه ماه مبارک

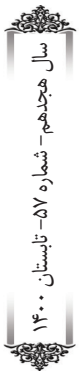
رمضان هر سال با عنوان روزِ قدس (خمینی، ۱۶/۰۵/۱۳۵۷: ۲۶۷) است که اهداف و کارویژه‌های آن در اندیشهٔ ایشان، موضوع مقاله حاضر قرار گرفته است. بر این اساس، مقاله حاضر در تلاش است تا به این سؤال اساسی پاسخ دهد که «اهداف امام خمینی (ره) از نام‌گذاری روزِ قدس چیست و کارویژه‌های آن از منظر ایشان کدام‌اند؟». برای نیل به پاسخ این پرسش، کلیهٔ بیانات و پیام‌های بنیان‌گذار فقید انقلاب اسلامی در رابطه با موضوع پژوهش به روش کتابخانه‌ای و اسنادی، گردآوری و بر مبنای آن، فیش‌برداری اولیه با استفاده از نرم‌افزار مکس کیودا صورت پذیرفت. آنگاه با استفاده از روش تحلیل مضمون، مضامین اصلی این بیانات، استخراج و کارویژه‌های روزِ قدس در اندیشهٔ امام خمینی (ره) ارائه شده است.

پیشینه پژوهش

بر اساس جستجوی صورت گرفته در «پایگاه مجلات تخصصی نور» (نورمگز) و «پایگاه اطلاعات علمی ایران» (ایران‌داک) مقاله، پایان‌نامه و رساله‌ای که موضوع خود را به‌طور مستقیم به تحلیل اهداف و کارویژه‌های روزِ قدس در اندیشهٔ بنیان‌گذار فقید جمهوری اسلامی ایران - امام خمینی (ره) - اختصاص داده باشد، یافت نشد؛ ولی شایان ذکر است که برخی آثار را می‌توان یافت که قسمتی از محتوای آنها در ارتباط با موضوع این مقاله قرار داشت که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود:

- قنبری (۱۳۸۹) در مقاله خویش با عنوان «روزِ قدس؛ ابتکار آگاهانه» بر این اعتقاد است که اهمیت ویژه قدس و فلسطین در دیدگاه امام (ره) و مواضع قاطع و صریح ایشان در خصوص ضرورت محوریت رژیم صهیونیستی، سازش‌ناپذیری در مبارزه با استکبار و زنده نگاهداشتن مبارزه با استکبار و جهانی نمودن آن، تبیین‌کنندهٔ ابتکاراتی همچون روزِ قدس در اندیشهٔ امام (ره) است.

- گلی زواره (۱۳۹۳) در مقاله‌ای که با عنوان «روزِ قدس؛ جلوه‌گاه بیداری جهان اسلام» بر این نظر است که روابط پنهان و آشکار رژیم پهلوی با صهیونیست‌های جنایتکار و کمک‌های بی‌دریغ رژیم طاغوت به دشمن مشترک مسلمانان، یکی از انگیزه‌های قیام امام خمینی (ره) را تشکیل می‌داد. با سرنگونی شاه و حاکمیت نظام اسلامی در ایران، امام خمینی (ره) با تعیین روزِ قدس، وجود مسلمانان را پس از یک ماه عبادت، توبه و سازندگی معنوی در پیوند با مسائل سیاسی و اجتماعی قرار داد،

جهان اسلام را به همبستگی فراخواند تا همراهی و همدلی خود را در حمایت از حقوق قانونی مردم فلسطین به نمایش بگذارند.

- اطهری و عباسی شاهکوه (۱۳۹۳) در مقاله‌ای از امام خمینی (ره) به عنوان کنشگر بیداری اسلامی یاد می‌کند که در تلاش است تا موقعیت‌های جدیدی را در چارچوب هژمونی گفتمانی نسبت به سوژه‌ها که همان مردم مسلمان و دولت‌ها هستند ایجاد نماید و دو نماد و روز را به عنوان روزهای مبارزه منسجم مسلمانان جهان علیه استکبار جهانی به وجود آورد که یکی روز براثت از مشرکین در عرفات و دیگری روز قدس است.

- دهقانی (۱۳۹۵) در مقاله‌ی خویش ویژگی‌های روز قدس از منظر امام خمینی (ره) را بدین شرح بر شمرده است: ۱- روز مقابله مستضعفان با مستکبران؛ ۲- روز احیای اسلام؛ ۳- روز شکست‌ناپذیری اسلام؛ ۴- روز تأسیس حزب مستضعفان؛ ۵- روز هشدار به متفکران آمریکایی مسلک؛ ۶- روز بیداری مسلمانان. آنگاه، وظایف مسلمانان در این روز را اتحاد علیه اسرائیل، مبارزه با استکبار و نظایر آن دانسته است.

همان‌گونه که ملاحظه شد، هیچ‌یک از آثار اشاره شده منحصرأً به اهداف و کارویژه‌های روز قدس در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) اختصاص ندارند و از سوی دیگر، مروری جامع بر بیانات ایشان درباره‌ی روز قدس نیستند. از این رو، پژوهش حاضر از آثار یادشده تمایز می‌یابد و از این ویژگی می‌توان به عنوان مهم‌ترین نوآوری مقاله پیش رو یاد کرد.

روش پژوهش

عبارت «تحلیل مضمون»^۱، برای نخستین بار در سال ۱۹۴۳ میلادی در مجلات روانشناسی منتشر شد و تاکنون، به میزان قابل توجهی رواج یافته است (هوویت^۲، ۲۰۱۹: ۱۲۰). تحلیل مضمون، ابزاری برای تفسیر داده‌ها (اعم از کمی و کیفی) و ساخت معنا از طریق شناسایی، تجزیه و تحلیل و گزارش الگوها یا مضامین است. هدف از این روش، فقط توصیف صرف نیست؛ بلکه هدف از آن، ایجاد معنا از داده‌های پژوهش در نتیجه گزارش دقیق با کمک گرفتن از سؤالات اصلی تحقیق است. این

1. Thematic Analysis.
2. Howitt, Dennis.

روش، شامل ساخت و کاوش مضامین درون داده‌ها است. هر یک از این مضامین، نشان‌دهنده معانی اصلی مرتبط با موضوع مورد مطالعه است که عنصر مهمی از داده‌ها را در ارتباط با اهداف اصلی تحقیق در اختیار دارد (اوپای و براون، ۲۰۱۹: ۲۲۵). برای انجام این تحقیق، گام‌های شش‌گانه تحلیل مضمون (براون و کلارک، ۲۰۰۶: ۸۷) طی شده است:

۱	آشنایی با داده‌ها	رونویسی داده‌ها (در صورت لزوم)، خواندن و بازخوانی داده‌ها و یادداشت‌برداری از ایده‌های اولیه.
۲	تولید کدهای اولیه	کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها و جمع‌آوری داده‌های مربوط به هر کد.
۳	جستجوی مضامین	ادغام کدها در مضامین و جمع‌آوری تمام داده‌های مربوط به هر مضمون.
۴	بررسی مضامین	بازبینی مضامین در رابطه با کدهای استخراج‌شده (سطح ۱) و کل مجموعه داده‌ها (سطح ۲) و ایجاد نقشه مضمونی.
۵	تعریف و نام‌گذاری مضامین	تصحیح ویژگی‌های هر مضمون و تولید تعاریف و انتخاب نام‌های واضح برای هر مضمون.
۶	تهیه گزارش	فرصت‌نهایی برای تجزیه و تحلیل، انتخاب نمونه‌های واضح و جذاب برای مضامین استخراج‌شده، تحلیل نهایی مضامین منتخب، پاسخ تحلیلی به سؤالات تحقیق و تهیه گزارش علمی.

برخی از مهم‌ترین کلیدواژگان این روش عبارت‌اند از: الف) «داده»^۱ که به معنای شرح متنی از یک مکالمه، مشاهده یا تعامل است (گست و همکاران: ۲۰۱۲: ۵۰)؛ ب) «مضمون»^۲: نشان‌دهنده اطلاعات مهمی درباره داده‌ها است و تا حدودی، معنا و مفهوم الگوی موجود در مجموعه‌ای از داده‌ها را روشن می‌سازد. در واقع، مضمون الگویی است که در داده‌ها یافت شده و حداقل، به توصیف و سازمان‌دهی مشاهدات و حداکثر، به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۹)؛ ج) «کد»^۳: شرحی مکتوب از مرزهای معنایی یک مضمون یا جزئی از یک

1. Opie & Brown.
2. Data.
3. Guest & Others.
4. Theme.
5. Code.

مضمون است؛ د) «کدگذاری»^۱: فرایندی که طی آن تحلیل گر کیفی، کدهای خاص را به بخش های مشخصی از داده پیوند می دهد.

ضروری است که توجه شود در روش تحلیل مضمون، طیف متنوعی از فنون وجود دارد که در پژوهش حاضر، از تکنیک «شبکه مضامین»^۲ استفاده شده است. در این تکنیک، محقق نقشه‌ای گرافیکی برای سازمان دهی مضامین ارائه می نماید و از این طریق، ارتباط میان مضامین را به نمایش می گذارد تا تجزیه و تحلیل را تسهیل نماید (سپلتون^۳، ۲۰۱۶: ۱۷۵). بدین معنا، درحالی که تحلیل مضمون به دنبال کشف مضامین برجسته در متن است، شبکه مضامین به عنوان اقدامی سازمان دهنده و وسیله‌ای برای بازنمایی با هدف تسهیل تجزیه و تحلیل و به تصویر کشیدن مضامین استخراج شده به کار می رود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش، کلیه بیانات فاقد طبقه بندی بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران - امام خمینی (ره) - از نام گذاری آخرین جمعه ماه مبارک رمضان به عنوان «روز قدس» در مردادماه ۱۳۵۸ هجری شمسی تا رحلت ایشان در خردادماه ۱۳۶۸ هجری شمسی به منزله متن داده‌ها مورداستفاده قرار گرفته است و با استفاده از نرم افزار مکس کیودا^۴، مضمون‌ها و الگوهای درون داده‌ها روشن شده است. در جدول (۱)، نمونه‌ای از فرایند شناسایی، استخراج و کدگذاری داده‌ها ارائه شده است:

1. Coding.
2. Thematic Network.
3. Sappleton.

۴. شایان ذکر است که نرم افزار MAXQDA یکی از پُرکاربردترین نرم افزارها برای تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی و بهره گیری از روش هایی نظیر تحلیل مضمون، تحلیل محتوا، گردن دتئوری و نظایر آن است.

جدول شماره (۱) نمونه‌ای از فرایند شناسایی، استخراج و کدگذاری داده‌ها

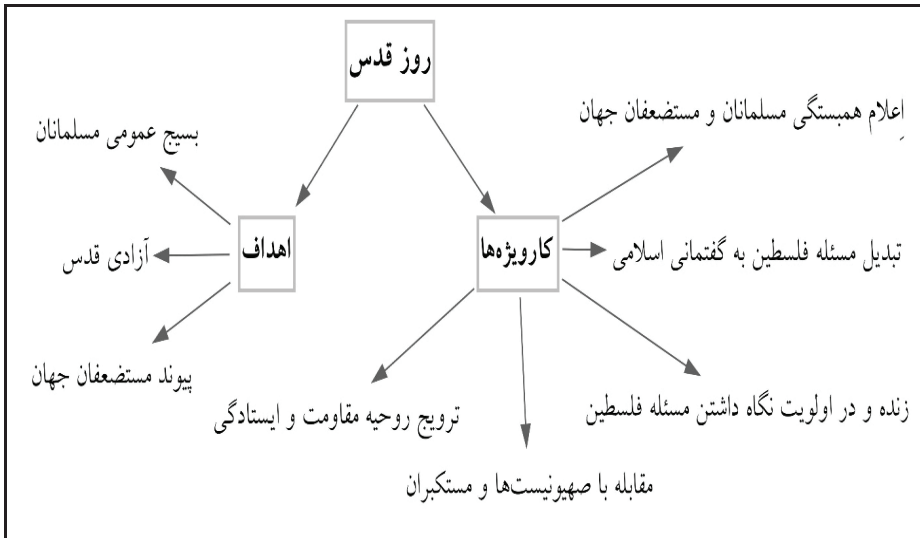
کد مطلب	نکات کلیدی	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
bef13580525	روز قدس فقط روز فلسطین نیست، روز اسلام است؛ روز حکومت اسلامی است ... روزی است که باید به ابرقدرت‌ها فهماند که دیگر آنها نمی‌توانند در ممالک اسلامی پیشروی کنند.	کوتاه کردن دست ابرقدرت‌ها از ممالک اسلامی	اهداف امام خمینی (ره) از اعلام روز قدس	روز قدس
bef13580526	روز قدس یک روز اسلامی است و یک بسیج عمومی اسلامی بود.	بسیج عمومی اسلامی		
bef13580526	من امیدوارم که این امر مقدمه باشد از برای یک «حزب مستضعفین» در تمام دنیا.	تشکیل حزب جهانی مستضعفان		
bef13590515	روز قدس روزی است که باید تمام ملت‌های اسلام با هم توجه بکنند و این روز را زنده نگه‌دارند.	زنده نگاه داشتن روز قدس همبستگی اسلامی		
bef13660601	روز قدس را ما برای اینکه نجات بدهیم قدس را از دست غاصب [اعلام] کردیم.	آزادی قدس		
bef13580525	روز قدس روزی است که اسلام را باید احیا کرد و احیا بکنیم و قوانین اسلام در ممالک اسلامی اجرا بشود.	احیای اسلام و قوانین اسلامی		
bef13580525	روز قدس روزی است که باید سرنوشت ملت‌های مستضعف معلوم شود، باید ملت‌های مستضعف اعلام وجود بکنند در مقابل مستکبرین	تعیین سرنوشت ملت‌های مستضعف		

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه	نکات کلیدی	کد مطلب
روز قدس	اهداف امام خمینی (ره) از اعلام روز قدس	آزادی قدس	روز قدس [اعلام شد]... برای خاطر اینکه قدس، که باید دست صاحبانش باشد.	bef۱۳۶۶۰۶۰۱
		همبستگی مسلمان	من از عموم مسلمانان جهان و دولت‌های اسلامی می‌خواهم که برای کوتاه کردن دست این غاصب و پشیمانان آن به هم پیوندند.	bef۱۳۵۸۰۵۱۶
		کوتاه کردن دست صهیونیست‌ها		
		همبستگی بین‌المللی مسلمانان	جمع مسلمانان جهان را دعوت می‌کنم آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را که از ایام قدر است و می‌تواند تعیین‌کننده سرنوشت مردم فلسطین نیز باشد، به‌عنوان «روز قدس» انتخاب و طی مراسم همبستگی بین‌المللی مسلمانان را در حمایت از حقوق قانونی مردم مسلمان اعلام نمایند.	bef۱۳۵۸۰۵۱۶
		تعیین‌کننده سرنوشت مردم فلسطین		
حمایت از حقوق قانونی مردم مسلمان				
		ایستادگی و مقاومت در مقابل صهیونیست‌ها و جریان سازش کار	شما باید محکم بایستید در مقابل اینها و چنانچه مسلمین - ملت‌های مسلم - بایستند در مقابل اینها و اگر دولت‌هایشان بخواهند مخالفت کنند، مشت توی دهنشان بزنند.	bef۱۳۵۹۰۵۱۵
		بازگشت به اسلام ناب محمدی (ص)	ما تا به اسلام برنگردیم؟ - اسلام رسول‌الله - مشکلاتمان سر جای خودش هست، نه می‌توانیم قضیه فلسطین را حلش کنیم و نه سایر جاها را. ملت‌ها باید برگردند به صدر اسلام.	bef۱۳۵۹۰۵۱۸

کد مطلب	نکات کلیدی	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده	مضمون فراگیر
bef13600510	باید برای آزادی قدس از مسلسل های متکی بر ایمان و قدرت اسلام استفاده شود و بازی های سیاسی را که از آن بوی سازش کاری و راضی نگه داشتن ابر قدرت ها به مشام می رسد کنار گذاشت.	کنار گذاشتن روحیه سازش کاری	اهداف امام خمینی (ره) از اعلام روز قدس	روز قدس
		مقاومت مبتنی بر ایمان و قدرت اسلام		
bef13600510	ملت های مسلمان... کسانی را که با مانورهای سیاسی وقت گذرانی می کنند، تنبه نموده وزیر بار بازی های سیاسی که نتیجه ای جز زیان و ضرر برای ملت مظلوم ندارد نروند.	کنار گذاشتن بازی های سیاسی و مانورهای سیاسی		
bef13600510	کشورهای اسلامی و مستضعفان جهان... آزادی قدس شریف و فلسطین را سرلوحه برنامه خود قرار دهند... و روز قدس را زنده نگه دارند.	اولویت و زنده نگاه داشتن آزادی قدس		

مضامین استخراج شده از جدول فوق را می توان به منظور بازنمایی آنها با هدف تسهیل تجزیه و تحلیل در شبکه مضامینی زیر به نمایش گذاشت:

نمودار (۱) شبکه مضامینی اهداف و کارویژه‌های روز قدس در اندیشه امام خمینی (ره)

یافته‌های پژوهش

۱- اهداف امام خمینی (ره) از اعلام روز قدس

در اندیشه امام راحل (ره)، هدف از نام‌گذاری جمعه پایانی ماه مبارک رمضان به‌عنوان روز قدس، فقط آزادی قدس شریف از اشغال صهیونیست‌ها نیست؛ بلکه روز اسلام است که باید با بسیج عمومی مسلمانان در آن روز، پرچم اسلام را در سراسر جهان به اهتزاز درآورد تا از این طریق، دست ابرقدرت‌ها از ممالک اسلامی کوتاه شود. علاوه بر این، روز قدس مقدمه‌ای است که مستضعفان عالم را بر محور حق‌طلبی و قیام در مقابل با مستکبران و چپاولگران شرق و غرب عالم به یکدیگر پیوند می‌زند تا مشکلات سر راه خود - همچون ظلم مستکبران بر ایشان - را از میان برداشته و از این طریق، وعده و ندای اسلام را که همان حکومت مستضعفان بر مستکبران عالم و «وراثت ارض» است، متحقق کنند. بر اساس آنچه گفته شد، اهداف امام خمینی (ره) از اعلام روز قدس را می‌توان در سه سطح طبقه‌بندی و بیان نمود:

الف) آزادی قدس شریف از دست صهیونیست‌ها؛
 ب) بسیج عمومی مسلمانان در کشورهای اسلامی به منظور کوتاه کردن دست ابرقدرت‌ها از ممالک خود؛
 ج) پرهیز از تفرقه و پیوند مستضعفان عالم حول مفهوم «حزب‌الله» برای خاتمه دادن به ظلم مستکبران.

۲- کارویژه‌های روز قدس

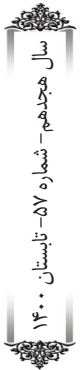
در اندیشه امام خمینی (ره) روز قدس کارویژه‌های گوناگونی می‌یابد که مهم‌ترین آنها بدین شرح است:

۲-۱- اعلام همبستگی مسلمانان و مستضعفان عالم

از مهم‌ترین کارویژه‌های روز قدس در سخنان امام خمینی (ره) عبارت است از اعلام همبستگی بین‌المللی مسلمانان در اقصی نقاط کشورهای اسلامی حول محور مسئله فلسطین، آزادی قدس شریف از اشغال صهیونیست‌های غاصب و فراتر از آن، کوتاه نمودن دست کشورهای مستکبر از ممالک اسلامی. دعوت به این همبستگی در دو سطح قابل بررسی است:

الف) همبستگی دولت‌های اسلامی که امام (ره) آشکارا از عدم پذیرش این دعوت توسط برخی دولت‌های اسلامی به دلیل وابستگی و تبعیت ایشان از کشورهای استکباری و نیز، اغراض غیر اسلامی دولتمردانشان سخن به میان آورده است. به اعتقاد امام (ره)، این حکومت‌های فاسد هستند که مسلمانان را به این روز رسانده‌اند که در همه‌جای دنیا تحت فشار حکومت‌ها و ابرقدرت‌ها قرار گرفته‌اند.

ب) همبستگی مردم مسلمان: بنیان‌گذار جمهوری اسلامی از مسلمانان کشورهای مختلف دعوت نمودند تا ضمن پرهیز از تفرقه، در جمعه پایانی ماه مبارک رمضان در اجتماعات و راه‌پیمایی‌ها حضور یابند. در این دعوت، راهبرد امام (ره) بر عمومیت یافتن مسئله فلسطین و آزادی قدس شریف به گفتمان غالب کشورهای اسلامی استوار است. البته، باید توجه داشت که همان‌گونه که پیش‌تر نیز بیان شد در اندیشه امام خمینی (ره) روز قدس، روزی جهانی است که تنها به مسئله قدس اختصاص

ندارد؛ بلکه روز مقابله مستضعفان با مستکبران است. بدین معنا، ایشان علاوه بر مسلمانان، دعوت عمومی تری را نیز در این روز از مستضعفان در اقصی نقاط عالم به عمل آورده و ضمن پیشنهاد تشکیل «حزب مستضعفان» -یا به تعبیر دیگر ایشان «حزب الله»- ایشان را به کوتاه کردن دست جنایتکاران و مستکبران عالم از کشورهای خود دعوت می نمایند.

۲-۲- مقابله با اشغالگری صهیونیست ها و کوتاه نمودن دست مستکبران از ممالک اسلامی

امام خمینی (ره) از رژیم صهیونیستی با عنوان «جرثومه فساد»، «دشمن بشریت»، «دشمن انسان» و نظایر آن یاد می کند و ضمن تأکید بر این نکته که خطر رژیم صهیونیستی محدود به اراضی فلسطین اشغالی نبوده و امروزه، عمق خواسته های نامشروع آن بر کسی پوشیده نیست، از مسلمانان دعوت می نماید تا با حفظ همبستگی میان خویش در مقابل این دشمن غاصب قرار گیرند. به نظر امام (ره) آنچه رژیم صهیونیستی را در بسط خواسته های نامشروعش (شعار نیل تا فرات) یاری می نماید، مشاهده اختلافاتی است که در میان ملت های مسلمان و همراهی برخی دولت های عربی - نظیر مصر - وجود دارد. بنیان گذار فقید جمهوری اسلامی، وارد شدن مبارزان فلسطینی و سران کشورهای عربی به مذاکرات، بازی ها و مانورهای سیاسی را نه تنها بی حاصل دانسته است که معتقدند نتیجه آن جز ضرر و زیان برای آرمان فلسطین و دلسرد کردن ملت های مبارز نبوده است؛ بنابراین، از کشورهای اسلامی دعوت نمودند با اعتماد به خداوند متعال و اتکا به قدرت اسلام و ایمان به پا خیزند. به نظر ایشان، فرصت دادن به این رژیم سبب خواهد شد تا تمامی دولت های اسلامی در معرض خطر قرار گیرند.

در این میان، روز قدس می تواند زمینه ساز مطالبه گری جدی ملت ها از دولت های خویش به منظور مقابله با رژیم صهیونیستی با استفاده از قدرت نظامی و سلاح نفت باشد. در همین رابطه، امام خمینی (ره) بر این نظرند که چنانچه این دولت ها به سخنان مردم خویش گوش فراندهند و با این خیزش های مردمی مخالفت کنند، لازم است که ملت ها از اجتماعات و راهپیمایی ها پای خویش را فراتر گذاشته و با فشار، اعتصاب و تهدید آنان را مجبور به عمل نمایند و در صورتی که همچنان این سران خائن، دست در دست رژیم صهیونیستی و چشم به فرمان آمریکا بر خلاف مصالح مسلمانان

به زندگانی سیاسی ننگین و جنایت‌بار خویش ادامه دهند، آنها را از صحنه خارج و در گورستان تاریخ مدفون نمایند.

۲-۳- تبدیل مسئله فلسطین از موضوعی عربی به گفتمانی اسلامی

پیش از وقوع انقلاب اسلامی ایران، به مسئله فلسطین بیشتر به‌عنوان مسئله‌ای عربی نگریسته می‌شد و در چارچوب این گفتمان، دولت‌هایی نظیر مصر در صف مقدم نبرد علیه صهیونیست‌ها قرار داشتند؛ اما با گذشت زمان، این دولت‌ها در نتیجه مذاکراتی نظیر معاهده کمپ دیوید از جبهه مبارزه اعراب علیه رژیم صهیونیستی خارج گشته و کم‌کم، مسئله فلسطین از صحنه تصمیم‌گیری کشورهای به‌اصطلاح سازش‌کار عربی به کلی خارج شد؛ اما با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، امام خمینی (ره) رنگ و بویی اسلامی به مسئله فلسطین بخشید و با تشخیص این نکته که یکی از بزرگ‌ترین و اساسی‌ترین مشکلات فراروی مسئله فلسطین، عدم اتحاد بین مسلمانان است، راه‌حل مسئله فلسطین و فراتر از آن، مسائل جهان اسلام را در اتحاد میان مسلمانان حول محور بازگشت به اسلام ناب محمدی (ص) مطرح ساختند. در همین رابطه، نام‌گذاری جمعه پایانی ماه مبارک رمضان به‌عنوان روز قدس، ابتکار هوشمندانه امام‌راحل (ره) برای اعلام همبستگی همه مسلمانان و مستضعفان در اقصی نقاط جهان برای آزادی کامل سرزمین‌های اشغالی فلسطین بود. شایان‌ذکر است که با این ابتکار امام (ره)، خلأ استراتژیکی که در نتیجه سازش‌کاری سران بعضی از کشورهای عربی پدید آمده بود، مرتفع شد و فرصت‌های جدیدی برای تحقق آرمان آزادسازی فلسطین پدید آمد.

۲-۴- ترویج روحیه مقاومت و ایستادگی

اشغال فلسطین توسط صهیونیست‌ها و تداوم این اشغالگری از منظر امام خمینی (ره) ریشه در اغراض شخصیه دولتمردان کشورهای اسلامی داشت که باعث شد تا از همان ابتدا با جدیت در مقابله با این غده سرطانی قرار نگیرد. در ادامه نیز، این افراد -به همان دلیل پیش‌گفته و برای راضی نگاه‌داشتن کشورهای مستکبر- راه سازش‌کاری را در پیش گرفته، به تعبیر امام (ره) خود را درگیر بازی‌ها و مانورهای سیاسی نمودند که نتیجه‌ای جز ضرر و زیان برای آرمان فلسطین و دلسرد

کردن ملت‌های مبارز به همراه نداشت. جریان سازش کاری که حتی حاضر شد با نگاهی ساده‌انگارانه، خواست خویش را از آزادی کامل سرزمین‌های اشغالی به حفظ ماهیت فلسطینی بیت‌المقدس فرو بکاهد و به تعبیر آن حکیم فرزانه، از ترس مار - رژیم صهیونیستی - به اژدها - آمریکای جنایتکار - روی آورد. در چنین شرایطی است که انقلاب اسلامی ایران و مواضع رهبر فقید آن، بارقه‌ای از امید را پیش روی فلسطینیان روشن ساخت و به نظر می‌رسد از همین رو بود که با پیروزی انقلاب اسلامی، «یاسر عرفات» که به‌عنوان اولین میهمان خارجی در تاریخ ۲۸ بهمن ماه ۱۳۵۷ به ایران سفر کرد، ضمن دیدار با بنیان‌گذار جمهوری اسلامی بیان داشت که «انقلاب اسلامی ایران انفجار نور بود»؛ چراکه امام (ره) ضمن دعوت همگانی از عموم مسلمانان جهان و دولت‌های اسلامی برای مشارکت در حل مسئله فلسطین در روز قدس، تکیه بر نیروی ایمان و قدرت اسلامی را به‌عنوان راه‌حل آزادی قدس شریف از اشغال صهیونیست‌ها معرفی نمود و سعی در باورمند نمودن مردم کشورهای اسلامی و مستضعفان جهان به این دعوت داشت. دعوتی که مبتنی بر تجربه انقلاب اسلامی در شکست رژیم پهلوی بود و امام خمینی (ره) با یاری گرفتن از آن در روز قدس تلاش می‌کرد تا این تجربه را در قالب الگویی به مسلمانان و مستضعفان ارائه نماید. بدین ترتیب، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی توانست مقاومت اسلامی را - در مقام نظر و عمل - پدید آورد؛ نظریه اصیل و درست، استوار بر این اصل که هدف صهیونیست‌ها و کشورهای مستکبر، سیطره و سلطه بر ملت‌ها است و می‌بایست با اتکا بر نام خدا و اسلام در مقابل آن ایستاد. معادله‌ای روشن با این پیام که: اگر مقاومت کنید، پیروز خواهید بود و اگر مقاومت نکنید، پیروزی نخواهید داشت. معادله‌ای که علت پیروزی‌های مستمر ملت فلسطین در سال‌های اخیر را روشن می‌سازد و بیان می‌کند تا زمانی که مقاومت وجود داشته باشد، روند افول و زوال رژیم صهیونیستی ادامه خواهد داشت.

۱. در این دیدار عرفات با اشاره به سخنان سران رژیم صهیونیستی که گفته بودند انقلاب ایران زلزله خطرناک و انفجار تاریکی برای اسرائیل است، گفت که از نظر او انفجار نور اتفاق افتاده است. جمله‌ای که به‌اشتباه به امام نسبت داده می‌شود، هرچند امام سخنان عرفات را تأیید کردند (برای مطالعه بیشتر ر.ک: صحیفه امام، جلد ۶: ۱۷۸-۱۸۲ / شیرعلی‌نیا، ۱۳۹۵: ۲۴۷).

۲-۵- زنده و در اولویت نگاه داشتن مسئله فلسطین

یکی از مهم ترین برنامه‌هایی که دشمن در زمینه مسئله فلسطین دنبال می‌کند، خارج کردن این موضوع از اولویت مسائل اصلی جهان اسلام و فراهم نمودن زمینه برای به فراموشی سپردن آن است. ابتکار هوشمندانه امام راحل (ره) در نام‌گذاری روز قدس دقیقاً در نقطه مقابل این برنامه دشمنان قرار می‌گیرد. بر همین اساس است که ایشان ضمن دعوت از عموم مسلمانان جهان برای ابراز حمایت خویش از حقوق قانونی مردم فلسطین و انزجار از رژیم غاصب صهیونیستی، از این روز به عنوان روزی یاد می‌نمایند که تعیین‌کننده سرنوشت مردم فلسطین است.

در واقع، امام خمینی (ره) با نام‌گذاری روز قدس در صدد برآمد، مسلمانان را از بی‌تفاوتی نسبت به مسئله فلسطین خارج کند و با زدودن فضای غفلت از کشورهای اسلامی، ایشان را به مقاومت و ایستادگی در مقابل جریان سازش‌کار و نیز، مستکبران فرابخوانند. از نگاه امام (ره) روز قدس، روز جدایی حق از باطل است که در این روز، تمایز میان منافقان (آنهايي که در پس پرده با ابر قدرت‌ها آشنایی و با رژیم صهیونیستی دوستی دارند) و متعهدان (موافق با اسلام و مخالف با دشمنان اسلام) آشکار می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پاسخ‌گویی به این پرسش اساسی انجام یافت که «اهداف امام خمینی (ره) از نام‌گذاری روز قدس چیست و کارویژه‌های مهم آن از منظر ایشان کدام‌اند؟». مهم‌ترین اهداف امام خمینی (ره) از نام‌گذاری روز قدس را می‌توان در آزادی فلسطین از اشغال صهیونیست‌ها، رهایی مسلمانان در کشورهای اسلامی و مستضعفان جهان حول محور اسلام ناب محمدی (ص) از سلطه کشورهای مستکبر دانست که برای نیل به این اهداف، کارویژه‌های روز قدس را می‌توان به شرح ذیل برشمرد:

۱- ایجاد همبستگی میان مسلمانان و مستضعفان عالم: از مهم‌ترین کارویژه‌های روز قدس در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) عبارت است از ایجاد همبستگی بین‌المللی مسلمانان در اقصی نقاط کشورهای اسلامی حول محور مسئله فلسطین، آزادی قدس شریف از اشغال صهیونیست‌های

غاصب و فراتر از آن، کوتاه نمودن دست کشورهای مستکبر از ممالک اسلامی. البته، این دعوت گستره وسیع تری نیز می‌یابد؛ بدین ترتیب که از روز قدس با عنوان روز مقابله مستضعفان با مستکبران یاد می‌شود. بر این اساس، امام (ره) به مستضعفان جهان بر اساس وعده قرآنی «وراثت زمین» پیشنهاد تشکیل «حزب مستضعفان» یا «حزب الله» را برای به کوتاه کردن دست جنایتکاران و مستکبران عالم از کشورهای خود می‌دهد.

۲- مقابله با اشغالگری صهیونیست‌ها و کوتاه نمودن دست مستکبران از ممالک اسلامی:
بنیان‌گذار فقید جمهوری اسلامی از رژیم صهیونیستی با عنوان «جرثومه فساد»، «دشمن بشریت»، «دشمن انسان» و نظایر آن یاد می‌کند که خطر آن محدود به اراضی فلسطین اشغالی نبوده و در وهله نخست، تمامی دولت‌های اسلامی و در وهله بالاتر، بشریت را تهدید می‌نماید. بر این اساس، وارد شدن مبارزان فلسطینی و سران کشورهای عربی به مذاکرات، بازی‌ها و مانورهای سیاسی را نه تنها بی‌حاصل دانسته که معتقدند نتیجه آن جز ضرر و زیان برای آرمان فلسطین و دلسرد کردن ملت‌های مبارز نبوده است؛ بنابراین، از کشورهای اسلامی دعوت نمودند با اعتماد به خداوند متعال و اتکا به قدرت اسلام و ایمان به پا خیزند. در این میان، روز قدس به‌عنوان روزی که می‌تواند بستر لازم را برای مطالبه‌گری جدی ملت‌ها از دولت‌های خویش به‌منظور مقابله با رژیم صهیونیستی فراهم آورد، اهمیت می‌یابد.

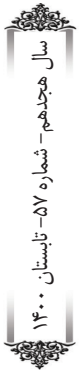
۳- تبدیل مسئله فلسطین از موضوعی عربی به اسلامی: پیش از وقوع انقلاب اسلامی ایران، به مسئله فلسطین بیشتر به‌عنوان مسئله‌ای عربی نگریسته می‌شد؛ اما با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، امام خمینی (ره) مسئله فلسطین را دایره محدود عربی به مسئله‌ای اسلامی بسط دادند. نامیدن جمعه پایانی ماه مبارک رمضان به‌عنوان روز قدس و فراخوان بسیج عمومی مسلمانان در اعلام انزجار از جنایات صهیونیست‌ها و پشتیبانان مستکبر آنها در همین چارچوب قابل تحلیل است.

۴- ترویج روحیه مقاومت و ایستادگی: اشغال فلسطین توسط صهیونیست‌ها و تداوم این اشغالگری از منظر امام خمینی (ره) ریشه در اغراض شخصیه دولتمردان کشورهای اسلامی و تلاش آنها برای راضی نگاه داشتن کشورهای مستکبر از خود دارد. این امر، سبب شد تا روحیه سازش‌کاری در عموم

جوامع اسلامی حاکم شود. این در حالی بود که انقلاب اسلامی توانست با تکیه بر راهبرد مقاومت و ایستادگی، رژیم پادشاهی پهلوی را شکست دهد؛ بنابراین، امام (ره) در تلاش برآمد تا از روز قدس به عنوان روزی برای گسترش این راهبرد در عرصه کشورهای اسلامی و جهان بهره جوید.

۵- زنده و در اولویت نگاه داشتن مسئله فلسطین: یکی از مهم ترین برنامه‌هایی که دشمن در زمینه مسئله فلسطین دنبال می‌کند، خارج کردن این موضوع از اولویت مسائل اصلی جهان اسلام و فراهم نمودن زمینه برای به فراموشی سپردن آن است. ابتکار هوشمندانه امام راحل (ره) در نام‌گذاری جمعه پایانی ماه مبارک رمضان هر سال به عنوان روز قدس دقیقاً در نقطه مقابل این برنامه دشمنان قرار می‌گیرد. در این روز، مسئله فلسطین و آزادی قدس شریف از اشغال صهیونیست‌های جنایتکار در کانون توجه کشورهای جهان قرار می‌گیرد.

در پایان خاطر نشان می‌سازد که نام‌گذاری جمعه پایانی ماه مبارک رمضان هر سال به عنوان روز قدس حکایت از رویکرد فعال -و نه انفعالی- امام خمینی (ره) در مواجهه با مسائل جهان اسلام دارد. همچنین، این نام‌گذاری نشان می‌دهد که امام راحل (ره)، انقلاب اسلامی را محدود به جغرافیای سرزمینی کشور ایران ندانسته و به دنبال صدور مفاهیم الهی و اسلامی آن برای نجات مسلمانان و فراتر از آن، مستضعفان جهان از سیطره کشورهای استکباری هستند.

منابع

۱. ابوالحسینی، رحیم (۱۳۸۵). پیشگامان تقریب: شیخ عبدالکریم بن محمد رضا زنجانی (شکوه بیداری). نشریه اندیشه تقریب، شماره ۸، صص ۱۱۱-۱۲۸.
۲. اطهری، سید حسین و مهدی عباسی شاهکوه (۱۳۹۳). کنشگر و کنش پذیر در بیداری اسلامی؛ از منظر گفتمان امام خمینی (ره). دو فصلنامه بیداری اسلامی، سال سوم، شماره ۶، صص ۹-۳۳.
۳. پاک‌نیا تبریزی، عبدالکریم (۱۳۹۵). روحانی شهید سید مجتبی نواب صفوی (ره) مربی مبلغان انقلابی (۱). نشریه مبلغان، شماره ۲۰۹، صص ۹۸-۱۰۷.
۴. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۸۰/۰۲/۰۴). بیانات در مراسم گشایش کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین. برگرفته از پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، به نشانی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3061>.
۵. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۷/۰۶/۰۱). صحیفه امام. جلد ۲۰: سخنرانی [در جمع اعضای هیئت دولت در آستانه هفته دولت (فاجعه کشتار حجاج)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۶. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۴/۰۴/۰۹). صحیفه امام. جلد ۱۹: سخنرانی [در جمع اعضای جامعه مدرسین حوزه علمیه قم (حفظ و وحدت روحانیون)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۷. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۰/۰۵/۱۰). صحیفه امام. جلد ۱۵: پیام [به مسلمانان ایران و جهان در روز جهانی قدس (بیدارباش به مسلمین)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۸. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۴۲/۰۳/۱۳). صحیفه امام. جلد ۱: سخنرانی [در جمع روحانیون و اهالی قم (شاه و اسرائیل، اساس گرفتاری‌های ملت)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۹. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۹/۰۵/۱۵). صحیفه امام. جلد ۱۳: پیام رادیو-تلویزیونی [به ملت ایران در روز قدس (مبارزه با اشغالگران قدس)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۰. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۸/۰۵/۱۶). صحیفه امام. جلد ۹: پیام [به مسلمین ایران و جهان درباره انتخاب «روز قدس»]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۱. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۵/۱۱/۱۶). صحیفه امام. جلد ۲۰: پیام [به ملت ایران در سالگرد پیروزی انقلاب (تجلیل از شهدا و رزمندگان)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۲. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۴۶/۰۳/۱۷). صحیفه امام. جلد ۲: پیام [به سران دولت‌های اسلامی

- (تحریم روابط تجاری و سیاسی اسرائیل). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۳. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۹/۰۵/۱۸). *صحیفه امام*. جلد ۱۳: سخنرانی [در جمع اعضای کنگره آزادی قدس (بازگشت به اسلام واقعی)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۴. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۵/۰۳/۱۹). *صحیفه امام*. جلد ۲۰: سخنرانی [در جمع مسئولان نظام در عید سعید فطر (مصادیق و مراتب شکرگزاری)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۵. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۴۷/۰۷/۱۹). *صحیفه امام*. جلد ۲: مصاحبه [با نماینده «الفتح»]؛ (و جواب مبارزه با اسرائیل). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۶. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۱/۰۴/۲۵). *صحیفه امام*. جلد ۱۶: پیام [به ملت ایران و مسلمانان جهان در روز قدس (جنايات اسرائيل در لبنان)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۷. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۸/۰۵/۲۵). *صحیفه امام*. جلد ۹: سخنرانی [در جمع مردم (ویژگی‌های روز جهانی قدس)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۸. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۸/۰۵/۲۶). *صحیفه امام*. جلد ۹: سخنرانی [در جمع مردم (تأسیس حزب مستضعفین و هشدار به گروهک‌ها)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۱۹. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۵۷/۱۱/۲۸). *صحیفه امام*. جلد ۶: گفتگو با یاسر عرفات (پیروزی انقلاب اسلامی و وضعیت فلسطین). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۲۰. خمینی، سید روح‌الله موسوی (۱۳۶۴/۰۳/۳۰). *صحیفه امام*. جلد ۱۹: سخنرانی [در جمع مسئولان نظام در روز عید سعید فطر (هدف بعثت انبیا)]. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۲۱. دهقانی، حسن (۱۳۹۵). روز جهانی قدس از منظر امام خمینی (ره). نشریه مبلغان، شماره ۲۰۳، صص ۴۸-۵۷.
۲۲. شیرعلی‌نیا، جعفر (۱۳۹۵). دایره‌المعارف مصور تاریخ زندگی امام خمینی (ره). تهران: نشر سایان.
۲۳. عابدی جعفری، حسن و دیگران (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره ۲، صص ۱۵۱-۱۹۸.
۲۴. قنبری، مهدی (۱۳۸۹). روز قدس؛ ابتکار آگاهانه. نشریه پاسدار اسلام، شماره ۳۴۵، ۲۸-۳۲.
۲۵. گلی زواره، غلامرضا (۱۳۷۹). سیری در تاریخ سیاسی فلسطین و چگونگی غصب آن. نشریه پاسدار اسلام، شماره ۲۲۳، صص ۲۳-۳۵.

۲۶. گلی زواره، غلامرضا (۱۳۷۶). عالمان دین و قدس شریف. نشریه فرهنگ کوثر، شماره ۱۱، صص ۲۸-۳۴.

۲۷. گلی زواره، غلامرضا (۱۳۹۳). روز قدس؛ جلوه‌گاه بیداری جهان اسلام. نشریه پاسدار اسلام، شماره ۳۸۹ و ۳۹۰، صص ۴۶-۵۰.

۲۸. مدنی، سید جلال‌الدین (۱۳۸۵). آیت‌الله کاشانی و مسئله فلسطین. نشریه شاهد یاران، شماره ۱۶، صص ۹۲-۹۴.

۲۹. ورعی، سید جواد و سید امین ورعی (۱۳۹۸). کشف‌الغطاء و مسئله فلسطین: ابعاد و راهکارها. فصلنامه سیاست متعالیه، سال ۷، شماره ۲۷، صص ۲۴۵-۲۶۶.

30. Braun, Virginia and Victoria Clarke. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, No: 3: 77-101.
31. Guest, Gerg; Macqueen, Kathleen; & Emaily Namey. (2012). *Applied Thematic Analysis*. U.S.A: SAGE Publications Inc.
32. Howitt, Dennis. (2019). *Introduction to Qualitative Research Methods in Psychology: Putting Theory into Practice*. UK: Pearson.
33. Opie, Clive and Desma Brown. (2019). *Getting Started in Your Educational Research: Design, Data Production and Analysis*. U.S.A: SAGE.
34. Sappleton, natalie. (2013). *Advancing Research Methods with New Technologies*. U.S.A: Idea Group Inc(IGI).